

Försvar för stigande socialvårdskostnader

Kan man diskutera socialpolitikens utveckling under senare år utan att samtidigt fästa avseende vid de partipolitiska omständigheter som avgjort besluten även ifråga om socialpolitiken i stort som smått? Det gör *Paul Lindblom*, rektor vid Socialpolitiska institutet i Lund, i sin bok "*Är socialpolitiken för dyr?*" (Rabén & Sjögren 1959, 144 sid. Pris kr. 11:50). Kanske är det riktigt. Utredningarna har gjorts och riksdagen har fattat beslut, ibland i full enighet alla eller vissa partier emellan. Därmed borde alltså ansvaret för genomförandet vara avlyftat från de beslutande organen och i stället påbörjas allas våra axlar. Så har alltså skett av det betraktelsesätt att döma som Paul Lindblom gjort till sitt. Det gör dock ett egendomligt intryck, att författaren, vars material förklaras härleda i största utsträckning från politiska källor, i sina redogörelser konsekvent undviker de partipolitiska relationerna. Detta förhållande skapar onödigt grumlighet i framställningen samtidigt som den rätt krystade "sakligheten" nog vållat författaren bekymmer. Varför inte i stället konstatera att vår socialpolitik utgjort en del av det socialdemokratiska programmet och maktutövningen sedan 25 år medan de borgerliga partierna i stort sett saknat egna alternativ. Varför säger Lindblom ingenting alls om de överinternationella rekommendationerna, som är så betydelsefulla i socialistisk doktrin? Även en kortfattad beskrivning av några ILO:s fundamentala rekommendationer skulle verksamt bidra till förståelsen av och bakgrunden till den förda socialpolitiken.

Lindbloms bok är alltså av betydande intresse inte bara på grund av sitt innehåll utan även på grund av skrivsättet. Det är ibland inte lätt att veta vad författaren menar eller egentligen tänker. Därför torde bokens karaktär av debattinlägg (enligt författarens rubricering) knappast hålla. Även frånvaron av källförteckning och sammanförandet av anonymt politiskt material med sakligt och vetenskapligt sådant förringar dess debattvärde.

Lindblom konstaterar en motsättning i den socialpolitiska diskussionen mellan en statisk syn och en annan som starkare betonar nödvändigheten av socialpolitikens föränderlighet under inflytande av samhällsutvecklingen.

De anmärkningar mot rådande ordning som

författaren gör, gäller framför allt de försummade marginal- och minoritetsgrupperna, vilkas vårdbehov ej kan tillgodoses enbart genom generella anordningar.

"Många", säger han, som talar för att något görs för dessa, vill konstruera en motsättning mellan dessa behov och de generella åtgärderna — "i många fall" säger han att "man" vill förminska omfattningen av de generella åtgärderna till förmån för marginalgrupperna. De citerade orden belyser författarens kringgående och vaga formuleringar. "Från industrihåll", "från läkarhåll" och liknande hänvisningar synes också vara alltför svävande beteckningar. Författarens uppskattning av antalet kritiker och oliktankande och kunskapen om var dessa kan återfinnas, förblir genom hela boken en hemlighet. I allmänhet kan man väl räkna med att Lindblom *bemöter* konservativa och liberala talesmän. Men det är inte uteslutet att genom anonymitetsförfarandet vissa möjligheter öppnats för bemötande — om ock mycket saktmodigt — även av socialdemokratiska samhällsfilosofer.

Av intresse är att söka få ett grepp om hur författaren ser på socialförmånernas anpassning till samhällsutvecklingen i övrigt, särskilt då den ekonomiska. — Han påpekar att "förmånernas storlek har ett starkt samband med ekonomiska förhållanden i övrigt i samhället; de är avvägda med tanke på löneutvecklingen och med hänsyn till de behov, som vi vid en viss tidpunkt anse vara absolut ofrånkomliga för att en person skall kunna sägas ha en dräglig tillvaro. Det är alltså inte här fråga om några en gång för alla fixerade värderingar och ekonomiska måttstockar och det är därför otänkbart att man skulle kunna bestämma storleken hos dessa förmåner för någon längre period. Anspråken på vad som kallas en bottenrygghet förändras — godtar vi inte detta, kan man med skäl tala om att den sociala tryggheten efter hand försämras". Att bottenryggheten kan förändras till sitt innehåll torde ingen bestrida i synnerhet inte dess definition i de individuella fallen. Men Lindblom torde ej här avse någon individualisering av trygghetsgarantien. Det är dess kollektiva glitighet han talar om och det successivt ökade tekniska och ekonomiska understöd som de sämst lottade genom en expansiv socialpolitik bör kunna räkna med som ett resul-

tat av en fortsatt standardstegring överhuvudtaget. Nyskapade behov av obekant art och omfattning sanktioneras alltså i förväg av författaren som giltiga motiv för samhällets stödåtgärder. Därmed blir stigande socialvårdskostnader självklara.

Endast helt flyktigt — avfärdande — behandlar Lindblom i samband med socialförsäkringsprincipen frågan om den enskilde medborgarens möjligheter att bereda sin egen sociala trygghet. Här rekommenderas tydligen en dynamisk följsamhet av socialpolitikens materiella prestanda i förhållande till den totala materiella utvecklingen. Någon mera långsiktig plan kan härvid knappt begäras, inte heller "var i framtiden det är viktigast med ett samhälleligt engagemang". Samhällets omsorg om de som de tycks å priori omyndigförklarade medborgarna förutsättes dock icke bara som en partiell företeelse, som vissa passager i Lindbloms bok kan ge anledning antaga. Meningen måste så vitt man kan förstå vara att expandera generellt med socialpolitiken genom utbyggnad av socialvården. Härtill kommer rekommendationer om utbyggd socialrådgivning åt individerna, varvid han dock av obekanta skäl undviker att närmare tala om familjerådgivningen.

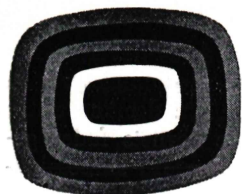
Bland de reformer inom det sociala området, som Lindblom kan tänka sig, diskuteras arbetslöshetsförsäkring som obligatorium i stället för frivillig anslutning. Dåvarande socialministern konstaterade 1956 att frågan om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring icke kunde anses aktuell. I stället rekommenderades en utveckling av den frivilliga försäkringen så att den skulle omfatta alla de grupper som var i behov av skydd mot oförvårdad arbetslöshet. Det har sitt intresse att registrera sådana förklaringar och jämföra dem med argumentationen för genomförande av den obligatoriska sjukförsäkringen. Ifråga om denna låg det annorlunda till. Varje tal om bibehållande och utvecklande av det frivilliga systemet betraktades som reaktionära angrepp på en nödvändig reform. Kurt Samuelsson har emellertid påyrkat att arbetslöshetsförsäkringen göres obligatorisk och hävdar dessutom att maximeringen till 75 % av den tidigare arbetsinkomsten såsom ersättning vid arbetslöshet är onödig, liksom maximeringen till 156 dagar. Samuelsson tar här inga hänsyn till de erfarenheter av överförsäkringens risker som man tidigare gjort inom olycksfallsförsäkringen. Dessa kan utan tvivel överföras även till arbetslöshetssituationen. Lindblom finner emellertid föga politiskt intresse för en obligatorisk försäkring mot arbetslöshet. I stället

drar han fram behovet av ökat stöd åt barnfamiljerna och lämnar till belysning av sin propos en kortfattad redovisning för de utredningar som förekommit beträffande barn- och familjeskyddet. I nära anslutning härtill synes det alldeles riktigt att närmare diskutera möjligheterna för en utbyggnad av familjevård contra anstaltsvård. Med detta kan konstateras att de socialpolitiska intentionerna ifråga om familjevårdens fördelar inte tagit någon hänsyn till de starkt minskade möjligheter som den i framtiden kommer att bjuda. Lindblom har här en rad riktiga påpekanden som med säkerhet kommer att be-sannas om icke hänsyn tas till den relativt dystra prognosen.

En saklig diskussion av anstaltsvårdens för- och nackdelar är väl befogad i dagens läge. Trots flagranta missförhållanden på enstaka punkter har den ihållande jakten efter fel och syndabockar att ställas mot väggen, som så ihärdigt bedrivits av viss press, gett en skev bild av förhållandena på samhälleliga anstalter och institutioner. Lindblom har inte närmare gått in härpå. Det kunde varit av intresse att veta hur man inom hans sfär ser på denna sak. Några s. k. skandaler vid enstaka ålderdomshem har vållat mycken orättfärdig pina för all den personal som över hela linjen samvetsgrant och många gånger med stora uppoffringar sköter sin uppgift, något som för övrigt inte bara gäller ålderdomshemmen. Utan tvivel har den offentliga uppmärksamheten bidragit till den väldiga upprustning av ålderdomshemmen som skett under senare år, men mest i den del som ibland tyvärr tagit överdrivna former till nackdel för trivsel och ekonomi.

De områden där alla sakkunniga är ense om behovet av kraftiga åtgärder avser mental- och kronikervården. Den sakkunniga kritiken av den oerhörda eftersläpningen ifråga om mentalsjukhusen har länge haft synnerligen svårt att göra sig hörd och bli tagen på allvar. Detsamma kan i dagens läge gälla kronikerhemmen, ehuru upprustningen numera torde stå i första ledet som samhälleligt intresse.

Som naturligt är ägnar också Lindblom en betydande del av sin framställning åt ungdomsfrågorna och menar att Sverige borde ha råd att satsa tillräckligt mycket på att lösa dessa problem. Det har länge talats inom ansvariga kretsar i socialsverige om bristande resurser och om nödvändigheten av att öka dessa generöst. Talesättet avser i regel materiella insatser som bot för missförhållanden men syftar även på ett täckande av personella brister. Detta senare framhåller särskilt Lindblom. Den starka betoningen av eko-

FRÅGOR FÖR DAGEN

Sveriges befolkningsutveckling under 1959

Sveriges folkmängd 1 januari 1960 uppgick till 7 471 345 personer, vilket innebär att landets folkmängd under 1959 ökat med c:a 35 000 personer. — Dessa och andra befolkningsstatistiska uppgifter hämtas ur Statistisk Tidskrift 4:e nummer för året. — Folkökningen i Sverige var relativt sett mycket ringa och väsentligt mindre än föregående år. Denna nedgång i folkökningen berodde främst på en minskad invandring från utlandet. Totalantalet invandrare uppgick till 19 100 personer och från Sverige utvandrade 15 600 personer. Folkbytet har försiggått främst

med andra europeiska länder, men av utvandrarna har ett mindre antal slagit sig ned i Förenta Staterna och Australien.

Det genomsnittliga födelsetalet i landet var 14,1 ‰; som vanligt var födelsetalet högst i Norrbottens län (18,0 ‰), närmast följt av Stockholms län. Lägsta antalet uppvisade Kronobergs län (12,6 ‰). Landet genomsnittliga dödstal var 9,5 ‰, lägsta dödstalet hade Norrbottens län, det högsta uppvisade Gotland.

Uttunningen av landsbygden fortsatte med kraftig inflyttning till städer och tätorter. Städernas nettovinst uppgick under året till 21 000 personer. Folkökningen var störst i städer med högst 30 000 invånare, betydligt mindre i exempelvis Stockholm, Göteborg och Malmö. I mer än 2/3 av landskommunerna hade folkmängden härigenom minskat och i 99 st. av landets 898 kommuner understeg folkmängden 2 000, det antal som vid kommunindelningsreformen 1952 eftersträvades som minimigräns för folkmängden i en kommun.

Liksom tidigare var folkökningen störst i Mälarprovinserna samt i sydvästra Sverige, d. v. s.

nomiska insatser betydelse i den centrala socialpolitiken framkallar jämförelse med det kapitalistiska Amerikas förväntningar av sina dollarinvesteringar för sociala ändamål. Beträffande möjligheterna att förstärka personaltillgångarna inom den sociala verksamheten synes en central prognosverksamhet beträffande tillgång och behov bli allt nödvändigare. Konkurrensen om arbetskraften är stor. Därtill kommer att intentionerna beträffande en hel rad sociala serviceområden ser ut att gå till överdrift och resultera i överorganisation. Expansionen måste dämpas om vi skall förmå tillgodose personalbehovet.

En feltolkning som ofta kan konstateras inom kretsar som saknar erfarenhet från fältet är att man överskattar de perifera organens kapacitet. Lindblom har kraftiga anmärkningar att göra mot barnavårdsmyndigheterna, särskilt mot barnavårdsnämndernas bristande effektivitet. Även om utvecklingen i de största städerna såsom i Stockholm fört fram till en hotande risk för byråkratisering av nämndernas verksamhet har den å andra sidan perifert ännu icke tillnärmelsevis medfört en sådan aktivering av de samhällseliga organen som man väntat sig. Nya lagar och följd-

författningar kan icke beräknas på lång tid medföra någon radikal förändring av gammalt invariant arbetssätt. Samarbetet olika myndigheter emellan är också föga utvecklat.

Det material som de många statliga utredningarna på det socialpolitiska området ger en författare med Lindbloms arbetsuppgifter hindrar honom icke från att till sist komma med vissa kritiska bemärkningar rörande utredningsväsendet. En överblick av de många utredningarna ger vid handen att *de* "lyckats bäst" som haft nära anknytning till departementen. Han rekommenderar därför en nära kontakt med respektive departement då statligt utredningsarbete bedrivs. Ur principiell synpunkt synes detta kunna vara tveksamt. De utredningar som haft nära anslutning till departementen har väl i stort sett bedrivits av departementens tjänstemän, varigenom utmärkta återförsäkringar kunnat erhållas. En starkt förankring av utredningsarbetet till departementen förminskar utan tvivel remissinstansernas möjligheter och krav att få sina synpunkter beaktade.

E. Husmark.